

**УДК 633.521+522**

**ЛЬОНАРСТВО ТА КОНОПЛЯРСТВО ОСНОВА ЛЕГКОЇ  
ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ**

**В.І.Макаєв**, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник,  
Глухівський агротехнічний інститут ім. С.А.Ковпака, Сумського національного  
аграрного університету,

**В.І.Василюк**, кандидат технічних наук ВП НУБіП України Ніжинський  
агротехнічний інститут

*Описано стан легкої промисловості України та шляхи її відродження,  
також представлено основні недоліки галузей льонарства та коноплярства*

**Ключові слова: льонарство, коноплярство, легка промисловість**

Ситуація, в якій опинилось льонарство та коноплярство в процесі становлення нових ринкових методів господарювання, характерна для багатьох галузей промисловості України. 1996 рік показав загострення всіх проблем легкої промисловості, відповідно льонарства та коноплярства, де спад виробництва становив 25,4%, а в промисловості в цілому – 11,6%.

За підсумками 2000 року рентабельно спрацювало 57% середніх і великих і 47% малих підприємств галузі. У 2013 році льонарство та коноплярство України майже знищено.

Основними причинами такого стану галузей в економічному розвитку країни є наступні:

- зростання цін на енергоносії та сировину призвели до значного збільшення вартості готових товарів легкої промисловості;
- обтяжлива податкова політика не дає можливості формування на підприємствах оборотних коштів, що тягне за собою інтенсивне старіння основних виробничих фондів;
- встановлення дуже високих процентних ставок на банківські кредити;

- руйнування фінансово-кредитної системи;
- процеси комерціалізації та приватизації підприємств торгівлі не керовані, що призводить до зацікавленості торгівлі реалізацією імпортованих, а не вітчизняних товарів;
- відсталі технології, висока енергоємність виробництва, застаріле обладнання, невідповідність українських стандартів готової продукції міжнародним стандартам ускладнюють вихід на західні ринки.

До числа негативних факторів, які впливають на використання виробничого потенціалу, відноситься відсутність механізму економічного стимулювання і недосконалі методи контролю якості продукції безпосередньо на підприємствах-виробниках.

Наведені дані підтверджують необхідність пошуку та впровадження нових стратегій управління підприємствами галузі. В результаті аналізу встановлено, що підприємства легкої промисловості використовують практично всі стратегії, адаптуючи їх до нових умов, які постійно виникають. Основний натиск при цьому робиться на створення відсутніх ланок розірваних господарських ланцюжків (вертикальна інтеграція), на більш глибоку асортиментну політику (стратегія інтенсивного росту і концентрації диверсифікації), а також на підтримку і розширення фінансово-інвестиційних можливостей завдяки залученню іноземних капіталів. Україна все більше стає привабливою для іноземних інвесторів.

Слід зазначити, що напрямками розвитку галузей легкої промисловості є: оновлення підприємств на основі досягнень НТП сучасним обладнанням; повне і ефективно використання натуральної і штучної (синтетичного) сировини; розширення асортименту і підвищення конкурентоспроможності продукції, а також використання нетрадиційної сировини. Прикладом служить організація переробки льону на бавовняних підприємствах, що дозволить забезпечити сировиною бавовняні комбінати, освоєння виробництва поліамідних і поліпропіленових ниток і волокон для текстильної та трикотажної промисловості (АТ "Барвник" в Рубіжному, Слов'янський завод).

Наслідком і метою розширення асортименту продукції в легкій промисловості є її конкурентоспроможність. Заходами її забезпечення є:

- широка реклама продукції вітчизняного виробництва та науково-технічних розробок шляхом проведення виставок, ярмарків, аукціонів, видання інформаційних і рекламних матеріалів;

- розвиток фірмової торгівлі з широким асортиментом;

- створення регіональних органів сертифікації продукції;

- зміна форм власності згідно з чинним законодавством;

- створення необхідних умов для підвищення ефективності експортних операцій;

- впровадження у виробництво закордонних технологічних процесів і передових методів управління виробництвом.

Також для стабільного розвитку легкої промисловості необхідно розробити за аналогією з розвиненими країнами модель розвитку вітчизняної легкої промисловості з урахуванням всіх її національних особливостей і сучасної оцінки геополітичних факторів. На першому етапі слід розробити новітні ресурсо- та енергозберігаючі технології згідно з реаліями ринку.

Жодна галузь промисловості не може зрівнятися з легкою промисловістю за рівнем забезпечення населення, своєї віддачі і потенціалу економічного зростання. Ні Світовий банк, ні Міжнародний валютний фонд і ніякі інші інвестори не зможуть забезпечити таких вкладень, як власний народ. Так як, навіть якщо в розрахунку на рік, в нашій країні буде спожито власних товарів на тисячу гривень на одну людину, то Україна буде мати близько 40 мільярдів надходжень. Ця цифра говорить сама за себе. Виходячи з цього, відродження вітчизняної легкої промисловості необхідно починати негайно, починаючи з товарів народного споживання. І це політично, економічно та соціально обгрунтовано, вигідно для якнайшвидшого економічного відродження України.

Забезпечити це відродження можна і необхідно тільки за умови, що заходи будуть системними і комплексними, цілеспрямованими і достатніми для отримання відчутних позитивних результатів. До таких заходів належать:

- максимально можливе зниження податкового пресу;
- пільгове кредитування, модернізація та поповнення необхідних оборотних коштів;
- амністія або повна реструктуризація боргів;
- митні тарифи;
- інформація та реклама для вітчизняних товаровиробників;
- протекціонізм в експорті;
- пільгові тарифи на сировину та енергоносії.

Виробництво непродовольчих товарів народного споживання в розвинених країнах є пріоритетним, внаслідок чого ці країни не тільки задовольняють основну частину національного попиту на такі товари власними силами, але й забезпечують розвиток споріднених галузей, що дає можливість створити значну кількість робочих місць і забезпечити більше половини бюджетних надходжень.

Наприклад, в Італії та Кореї, які серед інших країн найбільш динамічно розвиваються в останні 20 років, в першу чергу у виробництві товарів народного споживання – текстиль, взуття і одяг складають важливі статті експортних надходжень. Ще в 1985 році тільки за цими статтями названі країни мали по 4 мільярди доларів експортних надходжень.

Легка промисловість може стати базовим джерелом створення загальнодержавних фінансових нагромаджень і формування необхідного фінансового ринку, а також дасть можливість створити за короткий час інвестиційний потенціал для інших галузей промисловості і важливих соціальних програм. Тому необхідно в інтересах України необхідно створити стартові умови для "запуску" легкої промисловості в режим стійкого функціонування і досягнення її рівня самофінансування.

Якою б важкою не була в даний момент ситуація в легкій промисловості, вона аж ніяк не безвихідна. Легка промисловість є дуже перспективною галуззю.

Для того щоб уявити собі можливі шляхи розвитку легкої та текстильної

галузі в Україні, необхідно, насамперед, оцінити з різних точок зору її сьогоденне становище в світовому розподілі праці; наявність сировинних ресурсів, вартість робочої сили, вартість енергії та ресурсів і т.д.

На сьогоднішній день, безумовно, лідером у легкій та текстильній промисловості є Китай, країни Середньої і Південно-Східної Азії, а також бурхливо розвиваються останнім часом країни Південної Америки. Однак географічне положення України, а саме розташування між Європою і Росією, дає їй ряд додаткових переваг і можливостей для розвитку легкої та текстильної промисловості, точніше її певних напрямків, які характеризуються наявністю власної сировинної бази, а це в першу чергу – луб'яні культури.

Для наочності почнемо з аналізу ринку. В даний час для виробництва тканини в Україні і за кордоном використовуються різноманітні види волокон, а саме:

- 1) натуральні волокна (бавовна, льон, шовк, шерсть, віскоза);
- 2) різні типи синтетичних волокон.

З перерахованих вище натуральних волокон в Україні в даний час проводяться деякі види грубої вовни, а також льон і пеньку (в дуже малих кількостях). Виробництво синтетичних волокон в даний час знаходиться за кордоном, у тому числі в Білорусії. Таким чином, на даний момент Україна не є виробником сировини для основних видів текстильного виробництва, а відповідно, закупаючи і ввозячи цю сировину, за інших рівних умов не зможе бути конкурентоспроможною в порівнянні з країнами, що виробляють сировину і готову продукцію в масовому сегменті ринку.

Однак, враховуючи специфіку країн Європи, які виробляють сировину і масову готову продукцію, можна з упевненістю сказати, що при правильному економічному підході в Україні можна відновити виробництво натуральних тканин. Враховуючи традиції та високу кваліфікацію фахівців, а також стагнацію виробництва в Європі при створенні привабливих умов, багато європейських фірми із задоволенням розмістять таке виробництво і замовлення на території України. Крім того, цікавий розвиток для країни може отримати

інвестування коштів у виробництво льону та продукції з нього в традиційних регіонах.

Ринок льону – не такий на сьогодні ємний, однак це саме той сегмент, на якому Україна може займати свої позиції по повному циклу: від виробництва сировини до прядіння, ткацтва та оздоблення.

Якщо окремо розглядати галузь первинної обробки луб'яних волокон, то можна констатувати той факт, що на сучасному етапі її розвитку до цих пір застосовуються вітчизняні технології, які характеризуються високою метало-та енергоємністю обладнання, великими втратами волокнистої продукції та значним зниженням її якості.

Однак розроблені сучасні технології не можуть знайти ефективного впровадження за браку коштів на закупівлю новітнього закордонного обладнання, або виготовлення більш досконалого вітчизняного. Це тягне за собою збільшення собівартості і відповідно зменшення попиту, в результаті чого істотно знижується інвестиційна привабливість цих технологій, що призводить до консервації існуючих підприємств. Ця тенденція відображена в табл. 1.

*Таблиця 1*

**Площа посіву льону-довгунця і конопель в Україні**

№ з/п	Назва областей	Площа посівів льону		Площа посівів конопель	
		тис. га	%	тис. га	%
1.	Волинська	0.03	2,3	0.12	15.0
2.	Житомирська	0.01	0,8	-	-
3.	Київська	0.01	0,8	-	-
4.	Львівська	0.17	13,3	-	-
5.	Рівненська	0.05	3,9	-	-
6.	Сумська	0.58	46,1	0.14	17,5
7.	Тернопільська	0.14	10,9	-	-
8.	Чернігівська	0.28	21,9	-	-
9.	Черкаська	-	-	0.01	1,3
10.	Полтавська	-	-	0.1	12,5
11.	Хмельницька	-	-	0.43	53,7
Разом		1,28	100	0,8	100

Таблиця 2

## Площа посіву льону-довгунця і конопель в країнах ЄС, га

№ з/п	Країна	2008		2009		2010	
		льон	конопля	льон	конопля	льон	конопля
1.	Бельгія	12230	324	10350	350	11377	220
2.	Чеська Республіка	156	518	145	-	13	-
3.	Німеччина	42	896	30	800	-	800
4.	Франція	67688	7525	56637	12500	54679	10500
5.	Латвія	356	20	39	5	-	-
6.	Литва	247	5	34	-	12	-
7.	Голандія	2572	274	2086	1000	2000	1200
8.	Польща	779	987	547	1200	500	282
Разом		84070	10549	69868	15855	68581	13002

Так статистичні дані, показують, що виробництво таких видів продукції, як неткані матеріали та вата за останні 10 років збільшилася більш ніж у два рази, а виробництво паперу з кожним роком невпинно зростає. Однак слід зауважити той факт, що вся ця продукція виробляється з імпортованої сировини, закупівля якої вимагає значних валютних капіталовкладень.

Порівнюючи ці показники з показниками провідних європейських країн, наведеними в табл. 2, видно, що поряд із загальним зниженням посівних площ під ці культури України ще зберігає потужний виробничий потенціал, який необхідно направити на задоволення потреб виробників в інших галузях народного господарства країни.